

PREOTULU ROMANU.

DIURNALU BESERICESCU

SCOLASTECU si LITERARIU.

Buzele preotului voru pazi scientia si lege
voru cercá din gur'a lui. *Malachia c. II, v. 7.*

Complet

Nrulu 3.

Martie.

Anulu 1880.

Casatori'a si celibatulul preotiloru.

1. Diferinti'a relativa intre casatori'a si celibatulul preotiloru, precumu existe astadi intre beseric'a resaritená si apuséna, se vede a se fi introdusu mai alesu de la seclulu IV. incóce, si inainte de acestu seclu nu se afla a fi insistatu incercari de a introduce celibatulul cá obligatiune neconditiunata. Preoti casatoriti, ba chiaru si episcopi¹ in seculii primi se aflau nunumai in resaritu ci si in apusu, de óra ce beseric'a dupa cuventele Domnului² tienédu matrimoniulu de legatura cu vointi'a lui Domnedieu, nedespartibile prin ómeni, a tienutu de onorata casatori'a intru tóte si patulu nemaculatu³ nepretendiendu alt-cev'a de la preoti, decâtu ce díce si apostolulu ca preotu póte se se puna de este cenev'a fora de macula, barbatu alu unei femei⁴ si ca episcopului se cade a fi fora de macula alu unei femei barbatu.⁵ Pre basea si intielesulu estoru cuvente desvoltându-se si disciplin'a succesiva, preotu póte se fia celu numai una-

¹ Can. 5 ap. Conf. Wouters op. c. p. 88, 232. Tom. I.

² Math. XIX, 4—6. Efes. V, 23—32.

³ Evrei XIII, 4.

⁴ Tit. I. 5—6.

⁵ I. Tim. III, 2.

data insuratu⁶ înainte de ordinare cu vergur'a⁷ de aceeași religiune.⁸

Nu se admitea înse la statulu preotiescu bigamulu — casatoritu a două ora⁹ neci celu casatoritu cu veduva, cu prostituta, sclava, servitória ori cinghiasia — care cântă cu tambur'a la locuri de petrecere,¹⁰ neci celu ce a luat pe concubina¹¹ și după unii canonisti mai riguroși¹² celu ce a luat pre desponsat'a altui'a fiindu acest'a încă în viață¹³ seau de s'au desponsatu a două ora și prim'a incredintiare s'a fostu facutu cu îndatenatele sântite rogatiuni, de ora ce incredintiarea în atare casu nu multu se deschilinesce de nunt'a cea deplinita.¹⁴

Acést'a disciplina vechia dură în beseric'a orientale și în seculii următori și susta până astăzi la orientali, de ora ce canónele de la Elvira (305) Neocesia (314. c. 8. D. 28) și Ancira (314. c. 9 D. 28) nu se potura estinde mai departe de câtu la insurarea după ordinare, și fiindu numai sinóde locali seau parțiali nu se estindeau pre acelu tempu preste întreg'a beserica, apoi încercările de la conciliulu Ni-

⁶ Indrept. leg. c. LXXV.

⁷ C. ap. 17, 18 și 19, 26. Indr. leg. c. XII, LXXVI și LXXXII și CXXIV.

⁸ C. 1. Neoces. c. 19. Cart. și c. 14, IV și c. 6. VI.

⁹ C. ap. 17, 10; Indr. leg. C. CXXIV, 5. LXXV, LXXVI; c. 12. M. Vas. și c. 3. VI.

¹⁰ C. 18, 19 ap., c. 12, 17. M. Vas. c. 4. sin. rom. Indr. leg. c. CXXVI și c. 3. VI.

¹¹ Subins. c. 17, 18. ap.

¹² Drept. can. Andr. Siagun'a.

¹³ C. 98. VI.

¹⁴ Explicarea și subins. c. 17. ap. și c. 98. VI. Conf. și învetiatur'a despre însoțiri. c. 11. de logodna în Pedal. (c. 11, 25 ancir.) c. 69. M. Vas. Sponsaliile clericiloru sustienu legatur'a și deca se desfăcu și clericulu ratióne concupiscentiæ devine bigamu deca spons'a a fostu capax amoris Nov. I. Alex. Comnen. explicatu la Balsamone.

cenu prin întrepunerea lui Pafnutiu înca nu luase estensiune mai mare¹⁵ de câtu remasera pre lângă usulu vigente, care casatori'a preotiloru înainte de ordinare o tiené de in una datina vechia. Faça cu incercarile succesive pentru celibatu sinodulu dela Gangra (365) (c. 15 D. XXVIII) se vediu necesitatu a aperi pre preotii casatoriti, apoi incercarile lui Teodosiu II (420. l. 19. c. de eppis et cleric. I. 3) si cele de pre tempulu lui Justinianu imperatulu¹⁶ nu potura oprí decâtu insurarea preotiloru numai dupa ordinare, eschidiendu pre ordinatii insurati nu numai din statulu clericale ci dechiarându si casatoriile loru de nevalide si pruncii nascuti din ele de nelegali. Inasprirea se relacsase dupa Justinianu in câtu pre unu tempu erá permisa insurarea si in restempu de doi ani dupa ordinare¹⁷ pâna ce Leone imperatulu restaurá éراسi disciplin'a de mai nainte cu adaugere ca casatoritii dupa ordinare se nu fie eschisi cu totulu din statulu clerului si se póta indepleni acele functiuni preotiesci cari se potu uní cu statulu casatoritu,¹⁸ éra cei ordinati dupa insurare se se póta inaltia — cá si pâna aci — pâna la gradulu presbiteratului fora de a se despartí de muierile s'ale¹⁹ pretendiendu numai dela celu inaltiatu la eppia a se despartí de muieria s'a.²⁰ In urm'a acestei discipline vechie confirmate si mai stabilu prin conciliulu Trulanu²¹ si recunoscute si de scaunulu romanu in câtu pentru preotii bese-

¹⁵ Socrat. hist. eccl. l. 11. c. 8. Tripartita II. 14. c. 12. D. XXXI.

¹⁶ Nov. VI. c. 5, XXII, c. 42 si CXXIII, c. 14. cod. Justin l. I. Tit. III. c. 44 si 45.

¹⁷ Walter op. c. edit. 14. §. 212 pag. 483.

¹⁸ Nov. Leon. III. 79. Balsam. Conc. Trul. c. 6.

¹⁹ Conf. n. 14. c. l. 7. D. XXXII c. 13. D. XXXI. Conc. Trul. a 692.

²⁰ Nov. Just. CXXIII c. 1. Conc. Trul. c. 48.

²¹ C. 13. §. 1. D. 31.

ricei orientali²² acestor'a neci pâna astadi nu le este iertatu a se insurá dupa templat'a ordinare, ér cei insurati dupa recerintiele canónelor²³ se admitu pâna la gradulu presbiteratului, si déca ca atari aru avé de a se inaltia la eppia aru avé de a vietuii fora muierile s'ale.²⁴

Conformu acestei discipline beseric'a orientale — fora de a contestá preferintiele celibatului sustienutu de apuseni — admite la statulu preotiei pâna la presbiteratu pre cei insurati dupe canóne antái'a óra cu vergura si le concede vietuirea cu muierile s'ale, impunédu-le cá numai pre tempulu efimeriei²⁵ se se continésca dela comerciulu cu ele, nu inaltia inse la gradulu episcopiei de cátu seau celibi, seau veduvi, ori déca suntu insurati se despartu de muieri si acestea intra in monastire ori promitu a vietuii in continere.²⁶

2. Statorita fiendu in estu modu disciplin'a canonica façia cu insurarea preotiloru in beseric'a orientale din seculii primi ai besericei ca atare si durându pâna la acelu tempu cându beseric'a orientale incepù a se departá de cea apuséna, erà unu lucru firescu ca cu atátu mai vêrtosu se remána disciplin'a in acést'a parte neatinsa de desvoltarea ulterióra a disciplinei apusene, unde de la seclulu IV succesivu incepura a se desvoltá totu mai multu nesuintiele spre celibatu. Decisiunile dela Elvira (305)²⁷ Neocesaria (314)²⁸ si Ancira (315)²⁹ de si nu ajunsera in conciliulu Nicenu (325) a-si estinde

²² Benedict XIV. Const. Etsi pastoralis d. 26 maiu 1742. §. 7. Bull. m. 16, 100, n. 26 si 27.

²³ Conf. not. — 1—13.

²⁴ Socr. h. eccl. V. 222 con. 12 VI si 48 VI si con. 33 Cartag. (418) Indr. leg. c. XI.

²⁵ Can. 13. VI.

²⁶ Nov. Just. 528 c. 12, 48 VI. si XI. Ca si indrept. leg.

²⁷ C. 33.

²⁸ Can. 1.

²⁹ Can. 10.

poterea si mai departe, avura totusi urmarea ca beseric'a apusena pornindu din motivulu ca si Mântuitoriulu a dusu viétia celibe si invetiaceii lui anca si-ar' fi lasatu muierile s'ale urmandu pre Invetiatoriulu³⁰ si dupa invetiatur'a lui Christu³¹ si-a apostolului Pavelu³² viéti'a celiba e mai perfecta si mai conveniente statului preotiescu,³³ pre bacea acestor'a incepù a desvoltá totu mai multu nesuintiele de a introduce celibatulu pentru statulu preotiescu. Inceputulu se fece mai cu de-adinsulu catra finea seclului IV pre tempulu ponteficelui Siriciu (385)³⁴ care intredise casatori'a presbiteriloru si diaconiloru, si dupa-ce Innocentiu I. (an. 402) edfise ca eppi presbiterii si diaconii se fia neinsurati c. 4. 5. D. XXXI. C. 2. D. LXXXII. Pontificele Leone estinse mandatulu si la subdiaconi,³⁵ datin'a introdusa aci incepù a se lati mai tardfu pre cumu in alte parti asié si in partile Africei³⁶ unde pre la finea secl. 4 erau preoti insurati, ba se amentesce de fii episcopiloru,³⁷ si prin seclulu a VII se vede ca se

³⁰ Cumuca apostolii urmându lui Christu si-aru fi lasatu pre ai sei si cei insurati chiaru si pe muierile s'ale, a aratatu destulu de apriatu din cuventele scripturei, unde dicu ca au lasatu tóte si i-au urmatu lui (Mat. XIX, 27, Marc. X. 29. Luc. XVIII. 28—29) ci totu scriptur'a spune ca Christu a fostu in cas'a lui Petru, (Mat. VIII. 17) ceea ce s'a templatu numai dupa chiamarea lui Petru si Ap. Pavelu: Au nu avemu etc. I. Cor. IX. 5. Mat. XIII. 55. Marc. VI. 3. Luca VI 15 Galat. I. 19.

³¹ Mat. XIX, 9, 11, 12.

³² I. Cor. VII. 7, 8, 38.

³³ Enchirid Jur. Cherrier II. §. 20, 23. Leibnitz Syst. Theolog. p. 332.

³⁴ Ep. ad Himer. epp. Taraconens can. 34 Dist. LXXXII.

³⁵ Ep. ad Anast. a. 455. Greg. M. c. 1. D. 31. Nic. I. c. 4. D. 30. c. 1. D. XXXII; c. 19. DXXXIV. c. 5. D. XXVIII c. 1. D. XXXI; c. 20. C. XXVIII qu. 2.

³⁶ C. 3, 33. cart. (387—390) conf. statut. Gelas. Leon a Russ Epp. sinod Arelat. a 551 can. 2.

³⁷ Can. 11 Iponense. Handbuch der Patrolog. D. 7. Alzog. Ed. III. Freiburg im Breisgau 1876 si 320. conf. sin. Iponens. 393. sin. const. Efes. Tolet. c. 19.

aflau epp. insurati, ce chiaru se pôte deduce din cas. 12. VI, unde se dice: a venitu la cunoscintia cumca unii din cei înainte siediatori aru locui cu muierile lor.

Cu tôte ca nesuintiele pentru celibatu se contenuara³⁸ si in seclii urmatori V si VI, totusi casatori'a preotiloru nu s'au potutu estirpi cu totulu, in câtu si in acesti seclii erau si in apusu nu numai preoti dar' si unii episcopi insurati³⁹ si unii pontifici erau fii de preoti si eppi.⁴⁰ Celibatulu introdusu in estu modu se intari si mai tare in seculii 8 si 9 prin viéti'a colegiale (canonica); disolvându-se inse acest'a in seclulu X se relacsà si disciplin'a celibatului in câtu preotii casatoriti se aflau multi chiaru si prin seclulu XI⁴¹ in câtu Leone IX, Nicolau⁴² si Alesandru II⁴³ fura de nou necesitati a inaspri disciplin'a, pâna cându suindu-se pre tronulu pontificiu Gregoriu VII, reimprospetâ cu tóta asprimca⁴⁴ legile celibatului, oprindu credintiosii sub pedéps'a escomunicarei de a ascultá mis'a preotiloru insurati, despoindu pre cei insurati de' oficiu. Ma acestea inaspriri se afla reimprospetate chiaru si sub urmatorii lui Gregoriu pâna prin seclulu XIII⁴⁵ cari altu cumu nu aru fi fostu necesarie, déca nu

³⁸ Klitsche Geschichte des Coelibatus der katolisch. Geistlich. von Zeiten der Apostel bis zum Tode Gregors VII. Augsb. 1830.

³⁹ Epist. Zachariae a 744. la Iaffe momnum. mogunt. 1,133.140 Wouter p. 88.

⁴⁰ Drept. can. Siaguna §. 17. Beveregiu in adn. la c. 5. apdice cà se fia fostu eppi casatoriti nu numai pre tempulu conciliului Nicenu si dupa aceea au fostu casatoriti: Gregoriu Nasiansenu si tatalu acestui'a, Gregoriu Nisenu, Ilariu Pitovicenu, Mantuanus Carmelita fast. l. I. la Beveregiu adn. in c. 5 apost.

⁴¹ Episs. Zacharia a 744 a sin. rom. Desider. la Mabillon. Act. Sanct. ord. s. Bened. l. III. Epist. Leon. ad reg. la Mansi.

⁴² C. 5. D. XXXII.

⁴³ C. 6. D. XXXII.

⁴⁴ Ep. III. n. 7.

⁴⁵ C. 10. . DXXXII c. 12 ed.

s'aru fi ivitu si dupa aceea casuri de preotii însurati, în câtu se fia necesitata beseric'a in sinodulu de la Rhemu si in conciliile Lateranense ⁴⁶ a luá mesurile cele mai aspre asupr'a preotiloru însurati dechiarându de nevalide casatoriile preotiloru si oprindu pre credentiosi de a ascultá mis'a preotiloru însurati. ⁴⁷ Alesandru III estinse legea celibatului si la clericii inferiori ⁴⁸ cu perderea beneficieloru si alu dreptului clericale, ceea ce sub pontificii urmatori se mitiga în câtu oficiulu aveau se-lu piérdia numai prin sententi'a judiciale si in casu de lipsa se póta implení oficiele impreunate cu statulu loru ⁴⁹ inaltiéndu-se la graduri numai dupa depunerea votului castitatiei. ⁵⁰

Mesurile celibatului sustienute pâna aci pentru clericii din ordurile mai mari se reimprospetara si prin conciliulu Tridentinu. ⁵¹ In urm'a acestor'a casatoriile preotiloru dupa beseric'a apuséna suntu nevalide ⁵² si contragu dupa sene neregularitate si ordulu se considera de impedimentu derimátoriu de matrimoniu. ⁵³

3. Dupá cuprinsulu celoru produse pâna aci e statorita disciplin'a canonica atátu façia cu casatori'a preotiloru in beseric'a orientale (1) câtu si façia cu celibatulu in cea apuséna (2). Conformu acestei discipliné a) beseric'a orientale preste totu nu admite celibatulu preotiloru cá lege in uni-

⁴⁶ C. 8. D. XXVII. c. 21. c. 2. D. XXVIII c. 40. D. XXVII. 9. 1. c. 4 x. declericis conj. III. 3.

⁴⁷ C. 40. c. XXIII 9. 1.; c. 5. D. XXXII c. 15. D. LXXXI.

⁴⁸ C. 3. x. de cleric. conjug. III. 2. c. 12. cod. si c. 13 x. de vita et honest. III. 1.

⁴⁹ C. un. in VI. (III. 2.) c. 1. de vit. et. non. cler in Clem. III. 1. Conc. Frid. Ses. XXIII c. 17. de ref.

⁵⁰ C. 5, 6. de convrs. conj. X. (III. 32.)

⁵¹ Ses. XXIV de sacr. matr. c. 9.

⁵² C. 8. D. XVII, c. 1. D. XXVIII. c. 40. c. 26, 9, 1. Allge-
mein. bürgerl. Gcsetzbuch 1853 §. 63, 14. Conf. Decret. Coloman.
L. II. c. 9. Iosef. II. d. 16. jan. 1793 si 11 jun. 1787.

⁵³ C. un. de vot. in Extravag. Ioann. XXII.

versalu obligatória⁵⁴ si⁵⁵ dreptu aceea basata pre disciplin'a vechia chirotonesce de (ipodiatonu) diaconu si presbiteru pre cei insurati ântâia óra cu vergura⁵⁶ si pretende cá cei insurati numai in tempulu efimeriei si in ajunu se se retiena dela muierile s'ale⁵⁷; nu admite inse la statulu preotiei pre bigami, pre cei insurati cu veduve, au cu alte persóne oprite prin canóne, éra pre celi ce se însóra dupa ordinare, seau cá veduvi se însóra a dóu'a óra depunendu-i lipsesce de functiunile preotiesci⁵⁸ lasându-le numai dreptulu de a portá imbracamente clericale, a siedé in rîndulu preotiloru seau dupa pravil'a de onóre si de scaunu se se tiena. La episcopia inaltia pre cei fora de muieri si fora de descendentii⁵⁹ éra dela cei cari ca insurati se inaltia la eppia din motive grave⁶⁰ pretinde cá se se desparta de muierile s'ale si acestea se mérga in monastire.

De si beseric'a apuséna de la seclulu IV a fostu pre lînga celibatulu preotiloru, totusiu validitatea matrimoniului remase pre acele tempuri neatinsa⁶¹ si numai in tempulu mai târdiu dela Pontificele Gregoriu VII se dechiará de nevalida si nulu matrimoniulu preotiloru⁶² din beseric'a apu-

⁵⁴ si ⁵⁵ Drept. can. Andr. B. de Siagun'a §. 178. L. 45. cod. ed. tit. Nov. VI c. 5. Nov. XXII e. 42. Nov. CXXIII c. 12. Indr. leg. c. CXXIV. can. ap. 26. si c. 6. VI.

⁵⁶ Conf. n. 1—13. — si Indrept. leg. cap. LXII LXVI conf. si 126 apost.

⁵⁷ C. 3, 4, 33. cart. si 3. S. Dionis. Aleandr.; c. 13. Tim. Alexandr. Indrept. leg. cap. XCIX Nov. VI, CXXIII. Acést'a contine se estinde la 3 dile dupa subins. espl. la c. 13. VI.

⁵⁸ L. 45. Cod. ed. tit. Nov. VI. c. 5. Nov. XXII c. 42. Nov. CXXIII. c. 12. Indr. leg. C. CXEIV. c. 26 ap. si c. 6. VI.

⁵⁹ L. 42 §. 1. Cod. de episc. 1. 2. Nov. VI. c. 1. §. 3. C. 1. Neocesianu si c. 26 apost. Unii le sustienu si dreptulu de a se cuminecá in laintrulu cesariului.

⁶⁰ Aceste se afla in subinsemnarea explicarea la can 12. VI in Pedalionu.

⁶¹ Richter op. c. §. 116. p. 301 Cherrier op. c. 2. §. 24.

⁶² C. 8. D. XXVII (conc. Lat. 1. 1123) c. 40. C. XXVII qu 1 (conc. Lat. 2 1139.

séna. Nu se pôte inse afirmá cá si in beseric'a resariténa casatori'a preotiloru ⁶³ ar' fi nula, pentru ca legea Imperatului Justinianu in acést'a direptiune nici conciliu Trulanu ⁶⁴ o-a stersu ci acest'a basatu pre traditiunea vechia — pre cumu díce Sostrate — seau „vechiulu canonu urmându alu apostolescei scumpatati“ (can. 13 in Pedalionu) seau dupa pravila nevrându a sta in contr'a incredintierei si adevèrintiei apostolesci (can. 5 apost.) si acestu conciliu decide numai pre cei insurati dupa ordinare ai catherisi — ai depune — dar' nu se atinge de validitatea matrimoniului si Fotiu citându legile din codicele Iustinianu ⁶⁵ aréta ca clericii insurati dupa ordinatiune se supunu la pedépsa, se depunu seau se cathèrisescu adeca se oprescu dela trépt'a loru ⁶⁶ dar' neci in unu locu nu se atinge matrimoniulu in validitatea s'a, dreptu aceea in beseric'a orientale ordulu e impedimentu impiedecatoriu si nu derima matrimoniulu ⁶⁷ din contra in beseric'a apuséna ordulu este impedimentu derimatoriu de matrimoniu dela subdiaconatu in susu, si asia déca cutarele ar' cutezá a se insurá dupa ordinatiune, matrimoniulu lui ar' fi nulu si ar' devení despartítu de muierea cu care a pasítu la casatoriá. ⁶⁸ Clericii din ordurile mai mari prin vetemeara celibatului ipso facto cadu sub escomunicatiune (excommunicatio

⁶³ C. 8. D. XXVII (conc. lat. I. 1123) c. 40. C. XXVII. qu. 1 (conc. Lat. II. 1139).

⁶⁴ L. 45. Cod. de epp. (an. 520) Nov. VI c. 5. 6. XXII c. 42 si Nov. CXXIII c. 14.

⁶⁵ Nomocan Tit IX c. 28 si 32 Lib. 1. Tit. 3. c. 4; cod. Justinianu de epp. et cler.

⁶⁶ Espl. can. 26 ap. si can. 6. VI conf. c. 10 ancir. si Nov. CXXIII c. 14.

⁶⁷ Cherier op. c. P. 2. §. 159 p. 205, 206, totu acolo si n. 1 Jac. Göschl Darstellung der Ehegesetze von Christus bis auf die neuesten Zeiten. 1832. §. 50 si Klei de Sád de matrimon juxta disciplinam greco-orient. Eccles. §. 49. conf.

⁶⁸ C. 40. (Lat. 2, 127) qu. 1. c. 1, 4. (Alex. 3.) de cler. conj. (3. 3) si c. 1, 2. x. Conc. Trid. Ses. XXIV. c. 9 de sacr. matr.

major) si suspensiune⁶⁹ despoiandu-se de beneficiu prin sententi'a judecatorésca⁷⁰ si pruncii nascuti din atare casetoria dupa principiile besericeii apusene se considera de nelegali numai matrimoniulu celoru din ordurile mai mici este validu cu tóte ca si acesti'a se lipsescu de beneficiu si numai in casu de lipsa potu impleni functiunile ministeriului lor.⁷¹ si ⁷² In lips'a celoru neinsurati se admitu la ordurile minori si cei un'a data insurati cu vergura si potu impleni functiunile impreunate cu aceste orduri ci in casulu admiterei se indetorescu a portá tonsura si vestmentu clericale⁷³ dar' atare casu póte se obvina arare ori.⁷⁴

Nu e proptita inse parerea aceea: cumca si in atare casu numai asié s'aru admite⁷⁵ déca le-ar' mori soçi'a, seau de vóia ar' intrá in monastire ori ar' depune votulu de castitate, de óra-ce in acestu casu se potu admite si la ordurile cele mai mari.⁷⁶

BCU Cluj / Central University Library Cluj

⁶⁹ C. 1. x. de cler. conj. (3. 3) conf. Encycl. Piu IX. 9 nov. 1849 si const. 12 diecembr. 1869.

⁷⁰ C. 4. de cohab. cler. (3. 3.) Conc. Trid. Ses. XEIV. c. 14 de ref.

⁷¹ si ⁷² C. un. in VI. de cler. conj. (3. 2.) Clein 1. de vita et conc. (3. 1.) — Déca statulu va se fia justu, atunci si dupa legile sale are se considere de nelegali casatoriile preotiloru besericeii apusene; asié a fostu acést'a si in patri'a nóstra, unde de pre tempulu lui s. Stefanu s'au adusu mai multe legi referitórie la acest'a. (Conf. Decr. 10 juniu 1787.) — Casatori'a preotiloru apostati se considera de valida dupa art. LIII din 1868.

⁷³ Conc. Trid. Ses. XXIII c. 6. et 17 de reform.

⁷⁴ Walter op. c. §. 213.

⁷⁵ Conf. Ratiu op. c. §. 221. c. 5 si 9 de convers. conjug. x. (3. 32.)

⁷⁶ Kazaly op. c. §. 87. V. p. 145. Conf. Decret. regelui Colomanu Lib. 2. c. 9.

Minunile la mórtea lui Isusu.

Scritie de predică pentru ~~Poporul~~ ~~Parosemi~~.

I.

Intunecimea sórelui.

„Éra dela a sies'a óra, intunerecu s'au facutu preste totu pamentulu, pâna la a nóu'a óra. Mat. 27 v. 45.

Suferintiele nespuse ale lui Isusu dela infioratóri'a s'a mórte pre cruce, le predíce tare petrundietoriu psalmistulu Davidu „*Eu verme sum si nu omu, de rusine ómeniloru si de dispretiu poporului. — Toti câti me vedu si-batu jocu de mine, 'si deschidu buzele si clatina d'in capu dîcându: se incredea in Iehova, scape-lu pre elu. — Ca apa m'am versatu si s'au resipitu tóte ósele mele, anim'a mea s'au facutu céra, topitus'au menuntaiiele mele. — Ca m'au incungiuratu câni multi, adunarea celoru rei m'au cuprinsu, strapuns'au mânile si petiórele mele. — Impartit'au vestmintele mele loru si pentru camasi'a mea aruncat'au sorti.*“ Psalmu 21 v. 6, 7, 8, 14, 16, 18.

N'au fostu mórte mai dorerósa ca a d-lui Isusu — dar' la a nimenui mórte nu s'au intemplatú atâtea, si asia mari minuni, ca la mórtea dlui Isusu.

„*Sórele s'au intunecatu, catepetézm'a Besericei s'au ruptu, pamentulu s'au cutremuratu, petrile s'au despícatu, si mormenturile s'au deschisu.*“ Asié enaréza sântulu Mateiu evangelistulu.

Natur'a deci, si-a datú tributulu de doliu, pentru suferintiele si mórtea creatoriului. Pentru noi crestinii salvati cu sângele crucifisului mantuitoriu, postulu mare e tempulu celu mai acomodatú cá se ne imbracamu anim'a in doliu pentru mórtea mantuitorului, si pentru pecatu, carele a fostu caus'a mortiei lui.

Si de órece minunile, intemplate la mórtea lui Isusu, au mare potere miscatórie de anima si semtiri, se privimú

la ele pre rîndu, căci ele petrundiendu anim'a noastră spre dorere, totu-odata voru desceptá si dorulu de indreptare, si speranti'a in mîntuire.

Se incepemu cu „*Intunecimea sórelui.*“ Ace'a a fostu de dóue specie: esterna si interna. Cea esterna a fostu o minune. Cea interna o pedépsa. Atentiune!

1. *Intunecimea esterna.*

Iudeii nu s'au multiamitu cu minunile din viéti'a lui Isusu, ei cereau minune si la mórtea lui dicîndu: *se se pogóre de pre cruce ca se credemu intr'ênsulu.*“ Dar' Isusu le-a respunsu cu intunecimea sórelui: „*intunerecu s'au facutu preste totu pamêntulu.*“

Si acést'a minune a fostu mare, căci a fostu a) infricosiata, b) supranaturala, c) misterioása.

a) *Infricosiata.* Intunereculu in sine e neplacutu, ori ce miscare, sunetu, forma in intunerecu causéza trasarire si spaima. Intunereculu noptii e de tóte dilele, totusi descepti fiindu ne silimu alu alungá cu lumin'a artificioása. Cu câtu mai neplacuta, trasaritória si inspaimentatória a trebuitu se fie intunecimea cea „*mare*“ dela mórtea lui Isusu, diu'a la amédiadi! — ea a fostu infricosiata.

Infricosiata a fostu si intunecimea din Egiptu pre tempulu lui Moise si Faraonu, „*de nu cunoscea frate pre frate*“ in diu'a mare, (Esire c. 10.) carea o fostu prototipulu intunecimei dela mórtea lui Isusu, dar' mai infricosiata a fostu cea dela mórtea lui Isusu, căci poporulu infioratu „*si batea pepturile s'ale.*“ (Luca 23 v. 48.)

Au fostu profetita acést'a intunecime: „*In diu'a acé'a — dice Domnulu — voi face se apuna sórele la amédiadi, si voi intunecá pamêntulu in diu'a mare.*“ (Amos c. 8 v. 9.)

Au trasaritu si popórale pagáne la acést'a intunecime infricosiata. Asié Dionisiu Areopagita aflându-se in acestu

tempu cu amiculu seu filosofulu Apollofane in Heliopolu în Egiptu, vediendu acést'a intunecime, au esclamatu: „*Séu Domnulu naturei sufere, séu lumea pere.*“ Eusebiu istoriculu — dupa Phlegon — scrietoriu d'in secl. II. — asié dice: „*în anululu alu 4-lea a Olimpiadei (periodu de 4 ani la greci) a 202-a, s'a intemplatu asié de mare intunecime de sóre cá si carea n'a mai fostu. Diu'a la ór'a a 6-a s'au schimbatu in nópte, stele s'au vediutu pre ceriu, si asié cutremuru de paméntu au fostu, câtu multe case in Bithini'a (Asi'a mica) s'au derimatu.*“

b) *Supranaturala.* Norii si tempestatile ascundu faci'a sórelui. O ascunde si lun'a nóua cându trece pre din naintea lui. Aceste se intempla dupa regulele fisice, si cea dupa luna, dupa regulele matematice si se póte inainte calculá. Dar' neci norii, neci lun'a nu potu ascunde sórele cá intunecimea se fia „*mare*“ precumu a fostu la mórtea lui Isusu. Aci a fostu o intunecime supranaturala. Domnedieu a suspinsu legea naturei pentru acelu momentu. Intunecime de sóre prin luna n'au potutu se fie neci pentru ace'a, căci Isusu a fostu crucifisu la Pascele judeiloru, éra Pascele judeiiloru cadu in pleniliniu, éra in pleniliniu e inoposibila intunecimea dupa regulele matematice.

c) *Misteriósá.* Acést'a intunecime e semnificativa. Sórele de trage lumin'a s'a, pentru mórtea lui Isusu a sórelui dreptatiei, si lasa intunereculu pre carele ómenii mai tare lu-iubescu decâtu Inmin'a. La nascerea lui Isusu, nóptea s'au schimbatu in diua luminósá, la mórtea lui inse, diu'a se preface in nópte. Ioanu gura de auru, asié se esprima: „*Faptur'a n'au potutu suferí suferintiele creatoriului, sórele si-a retrasu radiiele, ca se nu védia reutatea celoru foradelege. Sórele 'si-intórce faci'a, o acopere cu velu negru doliosu si plânge suferintiele Domnului seu, pentru-ca ómenii suntu fora sêmtire.*“

2. Intunecimea interna.

Intunecimea esterna vediuta, a fostu totuodata tipulu intunecimei interne a judeiloru. Ea a fostu orbia sufletésca, éra orbi'a sufletésca este a) pedépsa, b) pedépsa drépta, c) pedépsa infricosiata.

- a) *Pedépsa*. Solomonu in proverbiala (c. 4. v. 19) dice: „*Calea celoru pecatosi este intunecósa.*“ In cartea intielep-tiunei (c. 2. v. 21.) „*Reutatea i-au orbitu pre ei.*“ Moise in cartea V. (c. 28 v. 29): „*Batete-va Iehov'a cu orbia si turburare de minte, si vei amblá pipaindu la amé-diadi, cum ambla pipaindu orbulu in intunerecu.*“ Ioanu Ev. (c. 12 v. 40): „*au orbitu ochii loru, si au impetritu anim'a loru, cá se nu védia si se nu intie-léga.*“ Asié a pedepsitu Domnedieu cu orbia sufletésca pre Faraonu, pre Israilteni, si aci la mórtea lui Isusu distinsu pre fariseii si carturarii israilteniloru, pentru impetrirea animei loru.
- b) *Pedépsa drépta*. Celu ce incungiura lumin'a cu voi'a, si se ascunde totu la intunerecu, acel'a de buna séma si-perde vederea ochiloru. Si cu dreptu va perde-o. Cersitoriulu nemultiamitoriu, perde grati'a patronului seu. Si cu dreptu va perde-o. Asié omulu, carele inchide ochii de sórele dreptatiei, urechile de cuvéntulu divinu, si dice catra Domnedieu ca nebunii dela Iovu (c. 21 v. 14): „*de-partézate dela noi, nu dorimu cunoscinti'a cailoru tale.*“ Óre lasându Domnedieu pre unulu ca acest'a in orbi'a sufletésca se péra, nu e pedépsa drépta? S. Augustinu dice: „*Lumin'a adeverului parascesce cu dreptulu pre calcatoriulu lepei, éra déca odata e parasitu, trebue se orbésca.*“
- c) *Pedépsa infricosiata*. Orbi'a sufletésca e semnulu si in-ceputulu condamnarei eterne. In tóte pedépsele Domne-dieu e parinte amatoriu, „*care nu voiesce mórtea peca-*

tosului, ci ca se se întorca si se fia viu;“ elu tramite avutului seracia, ca se-i deslipésca anim'a de avaritia; elu restórna pre celu puternicu si inaltu, ca se-lu invetie umilintia; elu trantesece la patu pre celu inbuibatu si desfranatu, ca se-i descepte scarbire de uratiunea peccatului, cu unu cuventu: elu bate usioru, temporalmente cá se nu bata greu, in eternu. Éra cându bate Domnedieu cu orbia sufletésca, acést'a e pedéps'a cea mai infricosiata, pentru ca aci e Domnedieu judecatoriu resbunatoriu, de unde nu mai este apelata, nu mantuire, ci condamnarea carea eschide calea penitentiei.

Intunecimea dela mórtea lui Isusu — esterna si interna. Cea esterna: infricosiata, supranaturala si misterioasa. Cea interna: pedépsa, pedépsa drépta, pedépsa infricosiata. Pentru fariseii si carturarii judeiloru, mai antaiu; si pentru totu omulu peccatosu, mai pe urma.

Omulu prin peccatu se face complice tradarei si mortiei lui Isusu, si de nu se indrépta, pedéps'a i este orbi'a cea infricosiata a sufletului.

Se luamu amente cuvintele mántuitoriului: „*Inca pucinu tempu lumin'a cu voi este, amblati pâna cându aveti lumina ca se nu ve cuprinda intunereculu.*“ (Ioanu c. 12 v. 35) si se ne rogamu cu Psalmistulu: „*Luminéza ochii mei, ca se nu adormu intru mórte.*“ (Ps. 12 v. 3.) Si anunitu prin o viétia placuta lui Domnedieu si plina de întórcere se potemu abate dela noi atátu intunecimea esterna, — pedepsele temporali, — câtu si mai alesu intunecimea interna; orbi'a sufletésca identica cu nefericirea eterna. Aminu!

II.

Ruperea Catapetasmai.

„Si éca catapetasm'a*) Besericei, s'au ruptu in dóue, de susu pâna diosu“ Mat. 27 v. 51.

In cuventarea I-a am vediutu Golgot'a, pre carea erá crucifisu Isusu Rescumperatoriulu, in „*intunerecu mare*.“ Acelu „*intunerecu mare*“ de si erá o minune estraordinara si infricosiata de carea s'au spaimentatu si sutasiulu si poporul batédu-si pepturile, totusi pre judeii, farisei si carturari, nu i-au abatutu, a nu continuá atacurile vatemátorie asupr'a patimindului Isusu. Trei óre intregi, dela a 6-a pâna la a 9-óra adeca dela amédiadi pâna la 3 óre dupa computarea nóstra a tienutu intunereculu; — trei óre intregi si-au batutu jocu judeii de Isusu Christosu celu crucifisu. In fine sórele éra si-a reversatu radiele s'ale spre Golgot'a, éra Isusu esclamându a disu: „*Consumatus'au! si plecându-si capulu si-a datu sufletulu*.“ (Ioanu c. 19 v. 30.)

Atunci a urmatu alte minuni cari au intrecutu cu marmimea loru infiorátoria, pre cea d'intâiu. Cea mai de aprópe a fostu, *ruperea catapetasmai*, séu a perdelei cei mari, ce despartia in templ'a Ierusalimului, sânt'a sânteloru, de celelalte parti ale besericei, precumu dice Mateiu: „*Si éca catapetasm'a besericei s'au ruptu in dóue, de susu pâna diosu*.“

Acést'a minune e mare si infricosiata a) pentru insemnatatea ei, b) pentru adeverulu ce-lu cuprinde. Insemnatatea pentru judei. Adeverulu pentru noi. Atentiune!

*) Catapetasma, cuventu grec. din „cata“ prep. (catra) si „petasma“ subs. (pendela séu tapetiaria) carea pendéza din susu in diosu — in contr'a de „peripetasma“ — carea este tapetiaria de pre canapele.

1. *Insemnatatea pentru noi.*

Acést'a catapetasma, marimea, form'a si materi'a ei, a fostu prescrista de Moise d'in mandatulu divin, cá se acopere in templa „sânt'a sânteloru“ adeca acelu locu, unde se pastrá sicriulu legeri, si care erá cosideratu de locuinti'a lui Domnedieu, unde nime nu avea intrare afora de preotulu celu mare. Sânt'a sânteloru dara erá locuinti'a lui Domnedieu, éra catapetasm'a, vestmentulu lui Domnedieu, prin care se ascundea dela vederea poporului. Acést'a catapetasma, la mórtea lui Isusu, prin mân'a nevediuata a celui atotpoternicu s'a ruptu de susu pâna diosu, si sânt'a sânteloru s'a desvalitu inaintea poporului.

Dóue lucruri a insemnatu ruperea ace'a pentru judei a) marimea crimei lor, b) pedéps'a lor pentru ace'a.

a) *Marimea crimei lor.* Cându 'si-rupea judeulu vestmentulu, elu aratá dorere séu dispretiu mare. Iacobu la perderea lui Iosifu si-au ruptu vestmentulu de dorere. Caciafa de dispretiu, căci Isusu s'a numitu fiiulu lui Domnedieu. Domnedieu si-au ruptu catapetasm'a — vestmentulu seu — in dóue, in momentulu cându Isusu a repausatu pre cruce, aratându cea mai adúnca dorere, celu mai mare dispretiu. Nainte de potopu a esclamatu Domnedieu: „*Mi pare reu căci amu facutu pre omu*“, éra la mórtea unui'a nascutu fiiului seu nu póte dice nemicu, ci-si frânge vestmentulu. Asié dara mare a fostu crim'a carea a produsu asié dorere si dispretiu mare.

b) *Pedéps'a lor pentru ace'a.* Domnedieu rupendu-si catapetasm'a — au rupt'o si cu poporulu judeescu. S. Eutimiu dice: „*Prin ruperea catapetasmiei, a aratatu Domnedieu detragerea gratiei s'ale dela templa.*“ S. Ieronimu dice: „*Pentru ace'a s'au ruptu catapetasm'a, pentru ca de atunci s'a ruptu si poporulu de catra olalta.*“ Si traditiunea ne spune, ca s'ar' fi auditu versu ângerescu di-

cându: „*se parasimu locuintiele aceste.*“ Cându a vediutu judeii catapetasm'a rupta, sânt'a sânteloru desvalita, ce a potutu cugetá? Baterea lui Domnedieu! Cá cum ar' fi auditu: „*me ducu dela voi, pre cari v'amu nutritu la sinulu meu, nu me veti mai audi, nu voiu mai acceptá rugatiunile si sacrificiele vóstre, nu voiu mai fi Domnedieulu vostru, neci voi poporulu meu.*“ Dupa profeti'a: „*Faradelegile vóstre a pusu despartire intre voi si intre Domnedieulu vostru, càci mânile vóstre suntu pân-garite cu sânge.*“ Isai'a c. 59 v. 2, 3.

Acést'a e pedéps'a carea s'au anunCIatu judeiloru prin ruperea catapetasmiei.

2. Adeverulu pentru noi.

Acestu adeveru stá intru ace'a, cà: „*Domnedieu de-trage grati'a s'a dela unulu si o predà altu'a*“ dupa ce peccatosulu s'a impetritu. Acest'a e adeveru infricosiatu, pre care Domnedieu 'lu aplica atátu la singurateci, câtu si la popóra intregi.

- a) *La singurateci.* Ereditatea lui Esau — o au datu lui Iacobi. Regatulul lui Saulu — l'au datu lui Davidu. „*Astadi au ruptu Iehow'a regatulul lui Israilu dela tene, si l'au datu deaprópelui teu, carele e mai bunu decátu tene.*“ (Samuilu I. Reg. c. 15 v. 28.) Apostoli'a dela Iud'a iscar. alesulu lui Isusu s'au luatu si s'au datu lui Paulu, celui mai aprigu inamicu a crestiniloru.
- b) *La popóra intregi.* Israilulu celu alesu, natiunea imperatésca, genulu sântu, a fostu parasitu de Domnedieu — si grati'a s'a a intors'o Domnedieu catra popórale pagáne. Orientulu cu paméntulu celu sântu au remasu préda musulmaniloru — si Americ'a pagána o primesce Domnedieu in staululu besericei s'ale. Càci: „*Domnedieu tóte le ordinéza dupa mesura, dupa pondu si dupa numeru.*“ (Intieleptiune c. 11 v. 21.)

Si tóte aceste pentru ce? „*Cautat'amu se vindecamu vavilonulu si nu s'au vindecatu. Parasi-lu-vomu.*“ (Jeremia c. 51 v. 9.) „*Bine! pentru necredintia s'au frântu, éra tu pentru credintia stai, nu te inaltia cu mintea ci te teme.*“ (Dise s. Paulu la Rom. c. 11 v. 21.) Deci necredinti'a si peccatul suntu caus'a.

Ruperea catapetasmiei e infricosiata minune. Pentru judei insemnéza marimea crimei loru, si pedéps'a ce-i ascépta. Pentru noi insemnéza acelu adevéru infioratoriu, cà Domnedieu dupa impregiurari ié si dà grati'a s'a atátu la singurateci câtu si la popóra intregi.

Se ne fie deci spre invetiatura si indreptare! se ne servésca de intarire ace'a sentintia a sântiloru parinti besericesci: „*Domnedieu nu parascesce pre omu, fóra numai cându omulu mai antaiu parascesce pre Domnedieu.*“ Prin credintia, prin faptele iubirei crestinesci, prin intrebuintiarea medilóceloru reconciliatórie, provenite din meritulu lui Isusu celui mortu pre cruce, se ne nisumu a ni procurá titlu de fii ai lui Domnedieu, de poporu alesu, genu sântu si se speramu ca catapetasm'a besericeii nóstre nu se va rupe, grati'a lui Domnedieu dela noi nu se va detrage. Aminu.

III.

~~Cutremurulu de paméntu.~~

„*Si paméntulu s'au cutremuratu.*“ Mat. c. 27 v. 51. Este unu adevéru necontestabilu, cà Domnulu Isusu vorbía nu numai cu cuvéntulu ci si cu fapt'a, la anima. Asié in viétia-i, dar' mai alesu la mórte-i. Gur'a s'a acumu tace — dar' minunile s'ale vorbescu. Intunecimea, catapetasm'a rupta, fórté petrundietoriu a vorbitu. — Nu mai puçinu infricosiatu vorbesce si cutremurulu de paméntu. Cutremurulu acel'a a fostu:

- I. Amenintiarea lui Domnedieu catra judei, cá se se întórca.
II. Domnedieu si pre noi ne amenintia, cá se ne întórcemu.

1.

Alte cutremuri potu avea alte cause — fisice. Cutremurulul dela mórtea lui Isusu au fostu amenintiarea dreptatiei celei vatemate a lui Domnedieu si infricosiata, dar' si parintiésca.

- a) *Infricosiata.* Mani'a lui Domnedieu s'au exprimat si alta-data cu cutremuru. Asia Davidu in Psalmu 113 v. 7 dice: „*In aintea Domnului s'au cutremuratu pamântulu, in aintea Domnedieului lui Iacobu.*“ Ps. 17 v. 8 „*s'au sguđuitu si s'au cutremuratu pamântulu si temeliale muntiloru s'au miscatu, cá Domnulu s'au maniatu pre ei.*“ Asia mani'a lui Domnedieu a fostu si cutremurulul dela mórtea lui Isusu. Evangelistulu Mateiu numai atât'a dice: „*si pamântulu s'au cutremuratu*“ pentru ca de sine se intielege ca grozavi'a cutremurulul s'au semtitu afora de Ierusalimu si in alte parti. Asia Eusebiu dupa Phlegon scrie, ca in acelu momentu in Asi'a mica, mai multe orasie a suferitu ruinaturi, mai alesu Nice'a si Bithini'a. Cátu a fostu de cumplitu cutremurulul se vede din exclamarea sutasiului dela crucea lui Isusu, dupa Mat. c. Ev. 27 v. 54, unde se dice: „*Ér' sutasiulu si cei ce eráu impreuna cu elu padiendu pre Isusu, vediendu cutremurulul si cele ce s'au facutu, s'au infricosiatu dicêndu: adeveratu fiu a lui Domnedieu a fostu acest'a.*“ Dupa o intunecime mare, dupa o rupere a catapetasmiei mai vine repede si unu cutremuru de pamântu inspaimântatoriu, cine nu se va fi cutremuratu in launtrulu seu, si nu se va fi inspaimentatu in tóta finti'a s'a?
- b) *Parintiesce.* Domnedieu n'au concesu cursu liberu, cutremurulul, cá se ruineze si se inghita totu, — nu, — elu cá

parinte bunu a amenintiatu numai, cá se descepte animele judeiloru si se-i întórca. S. Ioanu Crisostomu asia dice: „*Tóte fapturele de sub ceriu s'au fostu infuriatu cumplitu se resbune pre celu crucifisu dar' a fostu impedeate tocmai de insusi celu crucifisu.*“

Regele Ozi'a, carele a intratu in Templu si cu mani sacrilege a tamaiatu huiindu pre preoti, prin unu cutremuru de pamentu a cadiutu mortu. Core, Datanu si Avironu, rescolatii contr'a lui Moise, a fostu inghititi de crepatur'a pamentului, prin cutremuru despicata si flacarânda.

Cu câtu mai vêtosu meritá judeii o pedépsa aspra pentru uciderea lui Isusu. Dar' pamentulu s'a cutremuratu inse pre judei nu i-a prepaditu Domnedieu, cumu dice S. Paulu la Rom. c. 9 v. 22, „*voindu se-si arete mani'a s'a si se descopere poterea s'a, a suferitu intru multa rabdare vase a le maniei gatite spre perire.*“

Domnedieu cá unu parinte amatoriu, a chiamatu intru ajutoriu spaim'a elementelor, spre a desceptá animile si a întórce pre judei, dar' dorere nu i-au potutu întórce. Unu sutasiu pagânu si cu ai sei, se misca, recunoscú pre fiulu lui Domnedieu, éra judeii fii cei desmerdati remânu si mai departe in orbi'a loru cea grósa.

Se lasamu pre acei judei, se cautamu la noi.

2.

„*Induratu si misericordu este Domnediea, indelungu rabdatoriu si multu induratu.*“ Ps. 102 v. 8. Éra déca cineva abusaza de atâta gratia, Domnedieu inca nu lovesce de mórte, elu amenintia mai antâiu. Ne convingemu cugetându atâtu la tempurile antice, câtu si la tempulu nostru.

a) *Tempulu anticu.* Ninive a fostu amenintiata de Domnedieu prin Jon'a prof. „*Inca 40 dile si Ninive se va restorná*“ c. 3 v. 4. Ninive s'a intorsu: „*si-au vedintu*

Domnedieu faptele loru cã s'au întorsu dela calea cea rea, si s'au caitu Domnedieu de reulu ce disese ca li va face, si nu l'au facutu“ v. 10.

Amenintiarile lui Domnedieu in testamentulu vechiu nu mai au capetu catra judei de câte ori ratacea ei, dar' nu i-a resipitu. Inca si la omorirea Mesiei i totu amenintia numai. Inca lucra misericordi'a, — ór'a resbunarei n'au sositu.

Frumósa asemenare vedemu in parabol'a Domnului Isusu cu smochinulu nefruptificatoriu dela Luc'a c. 13 v. 7, unde unu Domnu demanda vineriului seu, se nemicésca acelu pomu: „*Taià-lu pre elu! pentru ce si pamentulu impresura inzadaru.*“ Dar' totusiu l'au pardonatu inca unu anu. La acést'a dice s. Augustinu: „*E bine tu smochine fora frupte! pentru cã de astadata te-ai pardonatu, grigesce, cã securea s'au pusu bine, ea va vení si tu vei fi taiatu.*“

b) *Tempulu modernu.* Predicarea cuventului lui Domnedieu si amenintiarea cu dreptatea lui din partea ministriloru altariului sãntu, este admonitiune, amenintiare domnedieésca. Daunele elementeloru, prepadirea câte unui peccatosu si misieli, suntu totu semne si amenintiari domnedieesci. Tóte dicu cu Domnulu la Luca c. 13 v. 5. „*De nu ve veti pocái, toti asemene veti perí.*“

Si óre cum merge întórcerea? Intocma ca la parintii din Paradisu. Domnedieu a scuturatu pamentulu, judeiloru neci cã li-au pasatu. Domnedieu a disu catra Adamu si Ev'a: „*In ori ce di veti mancá din pomulu acest'a, cu mórte veti mori*“ dar' ei au ascultatu de diavolulu carele i-au amagitu dicëndu: „*o nu, voi nu veti mori.*“ Asia 'si-sioptesce si astadi fiacare peccatosu: „*Nu, nu! Domnedieu e misericordu, elu amenintia, dar' nu prepadesce.*“

Dar' tóta fapt'a contraria legeri lui Domnedieu, nu rămâne nepedepsita. Pentru ace'a se consideramu amenintia-

31)

rile lui Domnedieu, si se ne întórcemu cá Ninivenii si se nu remanemu impetriti cá judeii. Domnedieu a amenintiatu pre judei, la mórtea lui Isusu cu cutremuru de paméntu cá unu parinte ca se-i întórca, Domnedieu ni da si nóue destule probe ale amenintiarei s'ale parintiesci, se nu abusamu de indelunga rabdarea s'a, ci se ne întórcemu, cá se se întórca si mani'a lui Domnedieu, carea pre dreptate se pornesce a-supr'a nóstra, si se se indure spre noi. Aminu. Georgiu Traffa.

(Va urmá.)

Cuventu funebreale

rostitu la mormentulu decedatului **Vasiliu Popu** teologu IV de Gherla cu ocasiunea inmorméntarei sale in Cetanu la 31 jan. 1880.

Unde esti tu umbra dulce?

Ori te-ai dusu tu catra ceriu,

Cum unu fluture se duce

Cu zefirii din eteru? B.

Tristi Ascultatori! Ne aflámu in cemeteriulu infioratoriu! Amu venitu aci cá se versámu lacrimi de condolentia pre tierin'a acestui mormentu, in care vomu asiediá osamentele unui teneru de buna sperantia.

Decumv'a, Tr. A. si lacrimile ce vérsa ochiulu omenescu inca ar' avé acé'a potere, care o au picurii de róua, atunci cemeteriulu ar' fi gradin'a cea mai fructifera si desfatatória; cáci in intrég'a natura nu se afla nici o gradina, in care se cada atát'a róua câte lacrimi se vérsa in cemeteriu. Si pre lángha tóte acestea cautându in giurulu nostru ne convingemu chiaru despre contrariulu; fiendu-ca in locu de a ne delectá in florile ce crescú pre aceste morminte, ni se ample anim'a de-o adúnca machnire. Aceste mormente, acésta cruce, acestu monumentu mutu ce le vedemu in drépt'a si stâng'a suntu totu atátea obiecte ce amplu anim'a nóstra de o infiorare, tristétia, si aducându-ne aminte cumcá in acestu locu suntu

depuse remasítiile pamentesci ale iubítiloru nostri, — dau nascere la torenti de lacrimi doióse.

Aci, in acestu locu plinu de tristétia amu venitu tr. a., aci in acésta gradina a plangerei, cá udându cu lacrimele nóstre tierin'a acestui mormentu se straplantamu in densulu pre fiulu dorerei, pre tenerulu Vasiliu Popu fostu teologu in an. IV in seminariulu gr. c. de Gherl'a, — pre acel'a care in primavér'a vietiei sale s'a vescedítu si uscatu, atinsu fiendu de gerulu mortiei neindurate. Aci in acestu mormentu intunecosu vomu depune sperantiele unui teneru, — si impreuna cu acest'a bucuri'a si mangaierea iubítiloru sei parenti, frati, consangeni si amici. In acésta gradina, pre tiermuriu acestui mormentu vomu díce iubítilu nostru Vasiliu unu ultimú „adio“ si unu „la revedere“ in patri'a cerésca, in loculu fericirei adeverate.

Nu voiu a cercá Tr. A. causele pentru cari cemeteriulu ne dá unu aspectu asiá de infioratoriu, — neci voiu a esaminá cuprinsulu acestui sarcofagiú udatu de lacrimi.

Séu n'avemu cauza de-a versá lacreme si a ne infiorá si la audiulu cuventului: cemeteriu; candu vedemu cumcá aci ni se inmormentéza sperantiele si dorintiele nóstre celea mai frumóse? — Au nu speranti'a e ce'a ce cu cuventele si sioptíriile sale dulci si blande ne nutresce anim'a? Séu nu speranti'a e ce'a ce ne insoçiesce dela légánu si pâna la mormentu? Au nu speranti'a e cea ce ne scerge cu manile s'ale delicate lacrimele ochiloru nostri?

Sperantia e intréga viéti'a nóstra, — ea este flórea cea mai frumósa a omenimei, — si unu margaritariu pretiosu in viéti'a omenésca.

Si apoi ce póte fi mai dorerosu, séu care lovitura a sortiei vitrege ne póte casioná mai multa amaratiune, decâtu vescedírea acelei flori, pierderea acelu margaritariu — pierderea sperantiei? — Intru adeveru, una pierdere mai mare

neci că se p^ote cugetá. Fiendu-ca nemicu 'nu e in stare că se-i suplinéşca locul in anim'a n^ostra; si apoi cine ne va consolá in acésta vale a plangerei, — déca nu speranti'a?

Numai condusi de sperantia suntemu in stare a face ori-ce lucrare, — numai sioptirile ei dulci potu a mai aliná suferintiele sermanului muritoriu.

Marinariulu incaleca pre mare condusu de sperantia cumcă neconturbatu de viforu va ajunge la limanulu doritu; ostasiulu merge la lupta cu speranti'a de a se re'n^otorce că invingatoriu; — economulu 'si arunca in pamentu sementi'a s'a in speranti'a unui secerisiu mánosu; — morbosulu se mánгаа pre patulu dorerei cu speranti'a reinsanetosiarei. Trist'a esperintia inse ne aréta cumcă adese-ori suntemu amagiti, si inca chiaru atunci candu ne cugetámu mai aprópe de realisarea dorintieloru n^ostre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De martore chiamu pre betranulu incaruntitu, — spunane densulu déca i-s'au implenitu tóte dorintiele s'ale? — Si elu fora a se mai cugetá, oftáandu ne va enará cum celea mai frumóse flori de bucuría i-au fostu calcate prin crudelitatea sortiei, — cum a fostu debilitata lumin'a ochiloru sei prin mân'a de fieru a eventualitatei, si in fine ne va dechiará că pentru restulu vietiei nu-i remane altu-ceva, decátu nesce ruine de ale sperantie amagitorie, nesce dorintie prefacute in cenusia si nesce aspiratiuni ce se inaltia cá si fumulu, — cu unu cuventu că restulu díleloru s'ale 'lu va petrece in lacrime.

E amara viéti'a celui lipsitu de casa si mésa, — a celui abandonatu de amicii sei, — amare suntu dílele orfaniloru; inse cu multu mai amara e mórtea junelui, care in tempu de siesesprediece ani de studju s'a nisuitu a-si infrumsetiá anim'a s'a cu flori culese din gradin'a scientieloru si a virtutiloru, — inse fora a gustá din fructulu osteneleloru s'ale, — inainte de

a folosi omenimei — se vede atinsu de viforulu doreriloru consumatórie si frântu in ajunulu fericirei s'ale.

Asiá este tr. a. victim'a unei doreri jace in acestu sarcofagiu. Acestu mormentu va fi locuinti'a amicului nostru Vasiliu, care abiá incalcã pre nai'a vietiei, — care

Abiá 'n primavér'a dorintieloru s'ale
Plapându cá si rou'a abié au ajunsu;
Atuncea cându canta prin flori filomele:
O cruda dorere adâncu l'a patrunsu.

Elu erá inca june, nutritu de speranti'a unei vieti lungi si fericite — si éta acum jace la marginea mormentului seu. Florile sperantiei unei animi tenere cum se vescediescu Elu incepù a sperá cumcã a douedeci si dou'a primavéra, care inca nu i-se ivise, i-va rebonificá si sanetatea sdruncinata — inse in locu de-asi vedé implenita dorinti'a, in locu de a se delectá in florile primaverei — apune.

O, Domnedieule! câte sperantie frumóse, cadu in ruina cu stingerea unei vieti asié de tenere?! O! câtu de mare trebuie se fia lupt'a spiritului atunci cându anim'a doresce inca a traí, si totusi trebuie se se desparta de iubitií sei, — trebuie se se desparta de visurile de auru ale vietiei pentru visulu negrului mormentu?!

Dar' destulu, destulu! Se punemu capetu lamentariloru nóstre, se ne scergemu lacrimelc ochiloru nostri, cáci desi iubitulu nostru Vasiliu nu va mai fí cu noi pre acestu pamentu, desi nu ne vomu vedé mai multu in acésta vale a plangerei: ne vomu vedé inse in patri'a fericirei adeverate fiendu-cá:

Pamentulu ne desparte, ér' ceriulu ne unesce
In patri'a cea santa egala pentru toti;
Acolo reutatea si ur'a nu domnesce,
Nu cumperi cu viéti'a pamentulu de trei coti.

Acésta credintia, astfeliu de cugete ve mangaie tristi parinti, frati, surori, consangeni si amici. Si impreunându-ne manile, inaltiându catra ceriu ochii nostri se dícemu:

„Atotu-poternice Domnedieule, dă repausu în gradin'a fericirei iubitului nostru Vasiliu, ér' sufletulu lui 'lu asiédia unde toti dreptii se odichnescu!“

Er' tu amice, care te duci din mediuloculu nostru, dormi în pace, căci acumu esti liberu de tóte suferintiele. Viéti'a numai ti-a promis fericirea, ér' mórtea te-a asiediatu în posesiunea fericirei adeverate.

Pasă înainte, suflete iubitu, pre plaiulu fericirei catra patri'a cerésca, unde te ascépta cunun'a de lauri a Fericirei numai acolo 'ti vei ajunge viitoriulu celu de auru, de care ai visatu în decursulu aloru siesesprediece ani de studiu; — pasá! si 'ti ocupa locul meritatu ce tí-lu va desemná Domnulu nostru Isusu Christosu a-carui evangeliu te pregatéi a-lu predicá cu credintia; — privesce apoi de-acolo josu la animele parentiloru, fratiloru, sororiloru, consangeniloru si amiciloru tei — si veí vedé că în laintrulu loru e scrisa cu litere nescerse scumpa amentirea t'a!

Adio, adio! si la revedere în patri'a cerésca!!

Joanu F. Negrutiu.

La mormentulu decedatului colegu Vasiliu Popu.

Repausatu la cas'a parintiésca din Cetanu în 28 ian. a. c.

I.

Din asta lume-amara, ce-i ducu desiertatiune
Te-ai dusu, te-ai dusu la ceriuri la-alu nostru Creatoru;
Te-ai dusu tu sufletu blande! si plini de-amaratiune
Lasatu-ai o multime de anime cu doru!

.....

Precum pre marea lata plutesce cu-'setare
Naieriulu cu 'ngrigire tientindu în spre uscatu,
Asié tindeai amice si tu într'o sperare:
De-ajunge-unu scopu terestru, în ani inaintatu . . .

Dar' éta nai'a-ti mica pre undele fatale
Lovita de viforulu amaru, cutropitoriu,

S'ascunde in vertejulul celu negru si mortale,
Ce-i dicu: „mormentulu rece.“ .. Aspectu ingrozitoriu!

In flórea tineretiei, in anii de placere,
In primavér'a-ti juna, oh! tu te-ai departatu,
Ducându cu tine doruri . . . suspine si dorere
Aceloru ce te-amára: vediendu ca i-ai lasatu.

Te-ai dusu, te-ai dusu de-aice in sferile usióre . . .
Lasátu-ai in dorere si lacrime torinti:
Pre scumpii consangeni-ti: frati dulci si sorióre!
Mai tristi inse lasatu-ai: pre dulcii tei parinti!!

Privesce-ne cum plangemu, cum plangemu cu tristétia
Colegii si amicii, pre carii i-ai avutu, —
Cà-ci flórea vietiei tale se-ascunse 'n négra cétia . . .
Cându adi pe a t'a cruce depunemu unu sarutu:

Oftandu cá celu Potinte, din lumea-ast'a de jale
Luandu-te pre tine sub santulu scutu alu seu.
Se fi ferice 'n ceriuri, ferice intre stele,
Se fi partasiu marirei, ce este 'n Eliseu!!

Primesce, oh! primesce oftarile sincere
Ce-acuma le depunemu, amice decedatu!
Pre crucea-ti mormentalá, tributulu de dorere,
Cu totii câti in lume pre tine te-am amatu!

Pamfilu I. Grapini teologu IV.

II.

Grozava-i vijeli'a, cându trece prin padure
Si arboreii teneri ii culca la pamêntu;
Dar' vai! mai cruda-i mórtea, cându ager'a-i sacure
O 'nfige 'n pieptulu fragedu alu junelui plapându.

In frageda junétia, cându traiu-i fericire
Si dilele-su serine, cá ceriulu fora nori,
Cându tóte ne desfata cu dulcea loru zimbire:
Au nu e crudu atunci'a se lasi parenti — se mori!?

Cându totulu e sperantia, iubire si viétia,
Cându sórtea ne suride, cá si auror'a-'n diori,
Cându lumea ne intinde pocalulu de dulcétia:
Au nu e tristu atunci'a se lasi pre frati — se mori!?

Cându tôte-su mangaiere, deliciu si placere,
Cându primaver'a-i mândra si câmpulu plinu de flori,
Cându nu scimu de suspine, de chinuri si dorere:
Au nu-i amaru atunci'a se lasi sorori — se mori?

Oh! da, e cruda mórtea, amara, nemilósa,
Sub lovitur'a-i cade barbatulu vigorosu,
Betranu, june 'n potere de cós'a-i veninósa
Se stinge, — se topesce de suflulu ei ghiatiosu.

In daru ni e tari'a, in daru scienti'a mare,
In daru avemu avere, tesauri pre pamêntu,
Câci mórtea 'ngrozitória cu recea ei suflare
Pre tóte le repune, . . . le spulbera in vântu . . .

Asié te-ai dusu, iubite, lasându in grea dorere
Pre cei ce in viétia-ti pre tene te-au amatu,
Te-ai dusu si-i lasi acuma lipsiti de mangaere,
Ce 'n tene sufletu nobilu, purea au aflatu.

Cu ochi scaldati in lacrimi, cuprinsu de-amare chinuri
M'apropiu de mormentu-ti, se-ti dau unu micu tributiu,
Si frântu de intristare, dorere si suspinuri,
Se-ti dau o salutare si ultimulu sarutu.

Repausa-'ti dicu, in pace, modelu de pietate,
Virtuti si fapte bune, . . . se fii ferice 'n ceriu,
Si sufletulu teu nobilu si plinu de bunatate
Gustéze 'n vecinicia divinele placeri . . .

* * *

Veniti parenti cu mene, frati tristi si sorióre,
Veniti amici, rudenii, cu-o anima si-unu gându,
Se-i impletimu cununa de mândre florióre
Si-'n doliu se le depunemu pre recele-i mormentu!

Gherl'a in diu'a astrucarei decedatului, 31 ian. 1880.

Gerasimu Domide, telogu IV.

Lucsulu in scólele primarie.

Este cunoscutu că spiritulu de imitare jóca unu mare rolu nu numai in educatiunea copilului, ci si in cultur'a unui poporu. Mai inainte de a-i se spune copilului, ce trebue se faca si de ce trebue se se ferésca, elu imitéza si face aceea ce vede la cei mai in vârsta decâtu dênsulu, ceea ce vede la parinti, la frati, la rude séu la cunoscutii familiei cu care vine in contactu. Asemenea si cei in vârsta imitéza unii dela altii. Astufeliu plugariulu se uita la vecinulu seu si cauta se véda ce mijlóce intrebuintiéza elu, că semenaturile lui reusiescu mai bine, vitele sale suntu mai grase si asia mai departe. Mestesiugariulu spionéza pre cei de aceeași meseria cu dênsulu, negutiatoriulu pre semenii sei cá se afe, cumu aru poté cá marfa loru se se tréca, totu asia de lesne ca la ceialalti. Chiar' in scóla desemnulu si caligrafi'a nu se invétia decâtu prin imitare. Dara vorbirea, cum o invétia copilulu déca nu imitându?

Imitarea potemu dice, este o insusire binefacátória a naturei omului, pre câtu timpu imitarea este indreptata spre lucruri bune, spre esemple frumóse si folosítorie. Câte obiceiuri inse stricate nu se contractéza decâtu prin imitare!

Invetiatoriulu si invetiatórea sunt acei'a, cari prin positiunea loru potu se inufintieze cu esemplele loru nu numai asupr'a copii-loru incredintiati loru, cá se li deie creștere, ci si in cerculu sociale in care traiescu. Copii imitéza pre invetiatoriu si pre invetiátóre atátu in fapte câtu si in portare. Parintii cu ochii tientiti la dênsulu se védia apucaturi si obiceiuri frumóse, cuvinte pline de intieptiune, cá si ei se se póta folosi in deosebitele impregiurari ale vietiei. Ferice de acelu invetiatoriu, care a potutu prin personalitatea s'a, prin esemplele date si in fine prin portarea s'a morala se regenereze si se inaltie satulu séu orasiulu in care se afla! Toti, atátu copii câtu si parintii lu-privescu cá pre binefacatoriulu loru. Suntu inse unii invetiatori cari departe de a fi petrunsi de inalt'a loru misiune, ce li este incredintiata, dau esemple de o portare usióra, necorecta, asié cá in scurtu devinu obiectulu convorbiriloru si criticeloru concetatiiloru loru. Asemenea invetiatori au pierdutu ori-ce autoritate morala si iniurirea loru este cu totulu nimicita.

De mai multu timpu unu reu socialu care róde intocmai ca vermele societatea nóstra si duce pre fiacare diua mii de familii

la sapa de lemnu, nimicindu-li bunulu traiu si demoralisandu-le a atrasu bagarea de séma a ómeniloru binecugetatori si cu doru pentru propasirea neamului romanescu.

Acestu reu sociale este lucsulul. Nu este tíera pre lume unde lucsulul se fia produsu efecte mai destructórie cá la noi. Unde mai suntu atátea familii romane avute, fia dintre boieri fia dintre negutietori? De unde vinu atátea despartiri si nenorociri in familielie nóstre? De unde atát'a saracia in clasele de josu ale societatií? Tóte acestea rele si altele nu le aduce altu-cinev'a decâtu lucsulul. Ómenii prevedietori au inceputu se ia mesuri in contr'a acestui reu socialu. Mai multe diuarie au aretatu relele urmari ale lucsulului in o tíera ca a nóstra.

Cine inse suntu propagatorii lucsulului la noi?

Lucsulul mai antáiu se propaga de acei negutietori si traficanti, cari voru se faca bani cu ori-ce pretiu. Lucruri netrebuin-tióse, marfuri false inse batatórie la ochi, oferite pre unu pretiu micu, atragu adese pre cumperatorii neincercati si fora cunoscintia si asia si-forméza trebuintie care n'au nici unu cuvêntu de a fi, si prefera lucruri rele si netrainice in loculu celoru bune si trainice. Astfeliu vedemu pre femei cá preferescu in loculu pânzei celei trainice tiesute in casa, americ'a séu madipolonulu adusu din strai-natate. In sate mai alesu lucsulul a inceputu se fia fórté primej-diosu. Tierancele au inceputu se cumpere materii dela têrguri pentru imbracamintea familiei.

Carpeturile cele próste inundéza satele. Érn'a nu mai tiesu cá mai 'nainte dimia, pânza, scórtie, velintie; nu mai facu plocaturi, páturi si altele cari traiau unu veacu de omu. Ne mai avêndu ce se lucre femei'a tieranului siede tóta érn'a si lenea, pricin'a tuturoru releloru, a petrunsu si in caminulu sateanului. De aici lips'a si saraci'a care se vede in tóte partile.

Singurulul mijlocu pentru a inlaturá acestu reu aru fi negre-situ conlucrarea tuturoru ómeniloru buni, si mai alesu a preotului si invetiatorului.

S'a bagatu de séma inse cá unii invetiatori si invetiatóre suntu ei chiar' propagatorii cei mai mari ai lucsulului. Se vedu imbra-cându-se si ducêndu o viétia lucsósa fora nici unu calculu. Mai alesu invetiatórele, si chiaru prin sate, in locu se fia imbracate modestu, voru se rivaliseze cu damele din familielie avute si cu femeile ce-si pierdu timpulu pre bulevardele Bucuresciloru. Ne-

gresitu că copii vedindu pre acei'a, pre cari invétia de mici se ii respecteze, ii imitéza si facu si ei aceea ce vedu că facu cei mai mari decâtu dènsii. Éta dara că pana se vedemu regeneratu poporul nostru prin invetiatoriu si invetiátoria li vedemu numai urmarile cele rele ale lucsului ce lu-respandescu in scóla.

D. N. Cretiulescu actualulu ministru alu instructiunei printr'o circulara a si atrasu bagarea de séma a invetiatoriloru si invetiátóreloru asupra chipului cumu trebuie se se presinte inaintea copiiloru si li-a recomendatu modesti'a. Vedindu inse că lucsul a luat proportiuni mari in scóla a orenduitu o comisiune, care se faca chiaru unu modelu pentru imbracamintea invetiátóreloru.

Noi suntemu incredintiati, că multi invetiatori si invetiátóre vedindu relele ce decurgu din lucsu, se voru pune cu tóte midilócele atátu prin cuventu cătu si prin fapta a-lu combate si acést'a spre a-si indepliní gréu'a dar' nobil'a misiune de regeneratori ai poporului romanu.

Invetiatoriulu.

Facia de cele díse mai susu, care omu de bene nu a observatu cu dorere că lucsul a inceputu a luá si la noi dimensiuni inspaimentátóre si pre di ce merge ocupa totu mai mare terenu, cucerindu-si aderenti pâna chiar' si dintre seracimea, care inca de cu iérna incepe a-si sustiené dilele cu bucate luate dela bogati in comptulu munciei s'ale din primavér'a si vér'a ce urméza.

Nu cu multu mai inainte portulu românescu erá mândri'a femeiei române; si acést'a socotea de sub demnitatea s'a a se imbraca din siatra séu a lasá pre barbatulu seu că se pórté tieseturi lucrate de mâni straine. Si atunci erá bene de Românu! Elu erá domnu preste mosi'a s'a. Astadi lucrurile s'au schimbatu. Femeile nóstre s'au indragitu in cartóne si metasarii, ér' barbati in postavuri si sínóre. Astadi abia mai poti se vedi Români imbracati in portulu néuasiu românescu. Rochiile si laiberele au inceputu a ocupá locul zadiiloru (catrintieloru) si pieptareloru românesci. Si cu cătu mai multu terenu ocupa intre noi aceste vestminte ale strainiloru, cu atátu mai multu terenu ocupa si strainii din mosiile Româniloru. Dorere, dar' e asié. Se ne desceptamu inse pâna inca nu e pré târdiu! Imbrace-se fie-care in modu convenabilu starei si pusetiunei s'ale, dar' se nu lase poporul românú a-si lapedá frumosulu seu portu nationalu de dragulu nemenui; că-ci dupa portu urméza limb'a, moravurile si asié mai departe.

Se se coréga. In nrulu 1 pre pag. 17 in sírulu 5 a articolului **Referintl'a** in locu de intitulatoriu se se cetésca **institutoriu.**

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu: **Niculae Fekete-Negrutlu.**

Gherl'a. Imprimari'a „Georgiu Lazaru.“ 1880.